

सर्वोच्च अदालत, एकल इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाश वस्ती
आदेश

०७०-WO-०४९९

विषय : उत्प्रेषण

महोत्तरी जिल्ला किसाननगर गाउँ विकास समिति बस्ने सूर्य नेपाल प्रा.लि.

मा टेक्निसियन सुपरभाइजर पदमा तत्काल कार्यरत् राजकुमार शाह ----- १ निवेदक
विरुद्ध

श्रम अदालत अनामनगर काठमाडौं ----- १

बारा जिल्ला, पिपरा गाउँ विकास समिति वडा नं.४ मा संचालित सूर्य नेपाल

प्रा.लि. ----- १ विपक्षी

नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ को धारा ३२ र १०७(२) बमोजिम यस
अदालतसमक्ष परेको प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त तथ्य एवम् ठहर यस प्रकार छ :-

म निवेदक विपक्षीमध्येका सूर्य नेपाल प्रा.लि.मा मिति २०५९ फाल्गुण १ गतेका
दिन जुनियर टेक्निकल सुपरभाइजर पदमा सेवामा प्रवेश गरी नियमित रुपमा सेवा गर्दै
आएको थिएँ । यसै क्रममा विपक्षी सूर्य नेपाल प्रा.लि.ले मलाई मिति २०६९।१।१२ गतेका
दिन बेलुकी अन्दाजी ९:४५ बजेका समयमा प्रा.लि.को सेकेन्ड्री गेटबाट बाहिर निस्कने
क्रममा हातमा लुकाई छिपाई २० खिल्ली प्रतिवट्टा भएको सूर्य लक्जरी किङ्गस चुरोट पछाडि
लुकाई छिपाई चोरी गरी लैजाँदै गर्दा सुरक्षा गार्ड भगौती चौधरीले सुरक्षा जाँच गर्ने क्रममा
चेकजाँच गरी बरामद गर्दा अटेर गरी पावर हाउसभिन्न लगेको र पिछ्छा गरी सुरक्षा गार्डले

समाउन जाने क्रममा सिफ्टका सुपरभाइजर दीपकसिंह ठकुरीले सम्झाउँदा चुरोट सेकेन्ड्री विभागमा बुझाउन बाध्य भएको । यसरी कारखानाबाट उत्पादित पाँच बट्टा चुरोट जानी-जानी चोरी गरी लाने क्रममा चेक जाँच हुँदा सुरक्षा गार्डबाट पक्राउ परेकोले श्रम ऐन, २०४८ को दफा ५१ (ग) बमोजिमको खराब आचरण पुष्टि भएको भनी ऐ. ऐनको दफा ५२ (४) बमोजिम मिति २०६९।२।१ मा सेवाबाट अवकाश पाएँ । मैले उक्त अवकाशको निर्णयउपर मिति २०६९।२।२३ मा श्रम अदालत काठमाडौँमा पुनरावेदन दर्ता गराएको थिएँ । विपक्षी श्रम अदालतले अवकाशको निर्णयलाई बदर गर्ने गरी निर्णय गर्नुपर्नेमा सो नगरी श्रम ऐन, २०४८ को मर्म तथा भावना समेतको विपरीत गई सेवाबाट अवकाश गरेको निर्णयलाई सदर गर्ने गरी मिति २०७०।६।४ मा फैसला भएको र सो फैसलाउपर पुनरावेदन गर्ने व्यवस्था नभएको हुनाले बैकल्पिक उपचारको मार्ग अवलम्बन गरी प्रस्तुत निवेदन लिई उपस्थित भएको छु ।

मलाई सेवाबाट हटाउने गरी कारवाही गर्दा लगाएका आरोप भूझा हुन् । मिति २०६९।१।१७ गतेका दिन मेरो बेलुकी सत्रको कार्य समय रहेकोले मलाई विपक्षीहरूले आरोप लगाएको समयमा म कारखानामा नै कार्यरत् रहेको थिएँ । उक्त दिन पटक पटक मेसिन बिग्रिएकोले मेसिन बनाउन बढी समय लागेको हुनाले अन्य कर्मचारीभन्दा केही ढिलो गरी गेटपास बनाई खाना खान गई अन्दाजी ९:२५ बजेको समयमा गेटमा आई पुगी सेकेन्ड्री गेटबाटभित्र जाने क्रममा पावर हाउसमा छिरेकोमा पावर हाउसमा कार्यरत् साथीहरू बीचमा सूर्य चुरोटमा प्रयोग हुने कोडडेट सबै बट्टामा एउटै हुन्छ वा फरक फरक हुन्छ भन्ने विषयमा विवाद भइरहेको देखी के कस्तो हुन्छ भन्ने विषयमा विवादित साथीहरूलाई प्रष्ट बनाउनका लागि चुरोटको बट्टा नै लगी देखाउने उद्देश्यले मैले उक्त चुरोटहरू पावर हाउसमा लगी कोडडेटको सम्बन्धमा भएको विवादलाई स्पष्ट गरी पुनः उत्पादन विभागमा नै ल्याउने छु भनी उक्त चुरोटहरू लिई पावर हाउसमा जान लाग्दा सिफ्टमा रहेका सुपरभाइजर दीपकसिंह ठकुरीले समेत भेट्नु भएकोमा गेटपास नबनाई एउटा विभागबाट अर्को विभागमा कुनै प्रयोजनका लागि भए पनि यसरी समान लान मिल्दैन भने पछि उक्त चुरोटहरू मैले पावर हाउसबाट तत्काल उत्पादन विभागमा नै लगी राखेको हो । मेरो कार्य समयमा नै मैले म आफू कार्यरत् विभागबाट अर्को विभागसम्म मात्र उक्त चुरोटहरू

हातमा नै सबैले देख्ने गरी बोकी तत्काल गेटमा कार्यरत् सुरक्षा गार्ड समेतलाई देखाई प्रयोजन समेत खुलाई लगी पुनः उत्पादन शाखामा नै ल्याई राखेको विषयलाई चोरीको आरोप बनाई मलाई सेवाबाट हटाउने गरी गरेको निर्णय गैरकानूनी छ । उक्त गैरकानूनी निर्णय सदर गर्ने गरी विपक्षी नं. १ बाट भएको मिति २०७०।६।४ को निर्णय श्रम ऐन, २०४८ को दफा ५१ र ५२ को विपरीत छ । श्रम अदालतबाट घटना घटेको भनिएको दिनको सि.सि.टि.भि. मा भएको रेकर्डको विवरण र प्रतिष्ठानको कर्मचारी विनियमावली सूर्य नेपाल प्रा.लि.बाट भिकाउने भन्ने आदेश भएकोमा आदेशले माग गरिएको प्रतिष्ठानको कर्मचारी विनियमावली मात्र पेश गरिएको छ । विपक्षी सूर्य नेपाल प्रा.लि.बाट मलाई सोधनी भएको मिति २०६९।१।८ को स्पष्टीकरण पेश गर्ने सम्बन्धको पत्रको मिति २०६९।१।२२ गतेका दिन जवाफ दिँदा म निवेदकले तत्काल गेटमा रहेका सुरक्षा गार्डलाई समेत देखाई पावर हाउसमा पुगी साथीहरू बीच कोडडेटको विषयमा भइरहेको छलफलमा गई कोडडेट देखाई ल्याउनेछु भनी गएकोमा पावर हाउस जाँदा बाटोमा सेकेन्ड्री विभागका सुपरभाइजर दीपकसिँह ठकुरीले भेटी बिना चलानी प्रोडक्सनबाट बाहिर निकाल्न मिल्दैन भने पछि सेकेन्ड्री विभागमा नै लगी राखेको हो, कुनै प्रकारको चोरी गर्ने नियत थिएन भनी स्पष्टीकरण पेश गरेकोमा सोलाई बेवास्ता गरी चोरी जस्तो गम्भीर प्रकृतिको आरोप लगाई अवकाश गरेकोले अवकाशको निर्णय बदरका लागि पुनरावेदन गरेकोमा श्रम अदालतबाट विपक्षीको गैरकानूनी निर्णयलाई सदर गर्ने गरी फैसला भएको छ । नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १२(च) ले सुनिश्चित गरेको कुनै पेशा, रोजगार, उद्योग र व्यापार गर्ने स्वतन्त्रता, धारा १३(१) ले सुनिश्चित गरेको समानताको हक तथा धारा १८ ले सुनिश्चित गरेको रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षासम्बन्धी हक समेत संकुचित हुने गरी श्रम अदालतबाट भएको फैसलामा गम्भीर संवैधानिक तथा कानूनी त्रुटि रहेको छ । मलाई सेवाबाट हटाउने गरी गरेको मिति २०६९।२।१ को गैरकानूनी निर्णय सदर गर्ने गरी भएको मिति २०७०।६।४ को फैसला नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ तथा श्रम ऐनको मर्म तथा भावनाविपरीत रहेको र उक्त अदालतको त्रुटिपूर्ण निर्णयले मेरो संविधान प्रदत्त हकलाई संकुचित बनाएको हुँदा श्रम ऐन, २०४८ को दफा ५१ र ५२ विपरीत भएको सूर्य

नेपाल प्रा.लि.को निर्णय सदर गर्ने गरी भएको श्रम अदालतको फैसला उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी पाऊँ भन्ने समेत व्यहोराको राजकुमार शाहको निवेदन पत्र ।

नियमबमोजिम आजको दैनिक पेशी सूचीमा चढी पेश भएको प्रस्तुत निवेदन अध्ययन गरी निवेदकतर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता श्री सुरेन्द्रलाल श्रेष्ठले एउटा शाखाबाट अर्को शाखामा चुरोट लिई गएको अवस्थालाई चोरी मान्न मिल्दैन । चुरोट लिई गेटभन्दा बाहिर गएको अवस्था पनि नभएको स्थितिमा कसूरदार ठहर गरी व्यवस्थापनले सेवाबाट बरखास्त गरेको निर्णयलाई सदर गरेको श्रम अदालतको निर्णय नमिलेको हुँदा उत्प्रेषणको आदेशले बदर हुनुपर्दछ भनी प्रस्तुत गर्नु भएको बहस सुनियो ।

कारखानाबाट उत्पादित चुरोट लिएर हिडेको अवस्थामा गार्डद्वारा समाउने क्रममा बुझाएको तथ्यबाट श्रम ऐन, २०४८ (संशोधन सहित) को दफा ५१(ग) बमोजिमको खराब आचरण पुष्टि भएको भनी ऐ.ऐनको दफा ५२(४) बमोजिम सेवाबाट अवकाश दिए उपर श्रम अदालतसमक्ष पुनरावेदन गरेको थिएँ । श्रम अदालतबाट दुराशयपूर्ण निर्णयलाई सदर गरी मिति २०७०।६।४ मा निर्णय भयो । चुरोट कारखाना कम्पाउण्डबाहिर नलगेको अवस्थामा मलाई अवकाश दिएको निर्णय सदर भएउपर अन्य कानूनी उपचारको बाटो नभएकोले निवेदन लिई उपस्थित भएको छु । श्रम अदालतको उक्त फैसला उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी पाऊँ भनी निवेदक राजकुमार शाहले निवेदनमा जिकीर लिएको पाइन्छ ।

उल्लिखित तथ्यसमेत भएको प्रस्तुत निवेदनमा श्रम अदालतबाट भएको निर्णय मिलेको छ छैन र मागबमोजिमको आदेश जारी हुनुपर्ने हो होइन भन्ने सम्बन्धमा नै निर्णय गर्नुपर्ने हुन आयो ।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा मिसिल संलग्न श्रम अदालतको फैसला अध्ययन गर्दा निवेदकले आफू कार्यरत सूर्य नेपाल प्रा.लि.बाट मिति २०६९।१।१७ गते ५ बढ्दा सूर्य लक्जरी किङ्गस चुरोट लैजाँदै गर्दा सुरक्षा गार्ड भगौती चौधरीले रोक्न खोज्दा अटेर गरी पावर हाउस भित्र लगेपश्चात् पक्रने क्रममा सुपरभाइजर दीपकसिंह ठकुरीले सम्झाउँदा फर्काएको भन्ने देखिन आउँछ । तत्पश्चात् सुरक्षा गार्डको प्रतिवेदन पेश भएअनुसार निवेदक माथि स्पष्टीकरण समेतका प्रक्रिया अपनाई विधिवत कम्पनीले निवेदकलाई श्रम

ऐन, २०४८ (संशोधन सहित) को दफा ५१ ग को कसूरमा ऐनको दफा ५२(४) बमोजिम सेवाबाट बरखास्त गरेको पाइन्छ ।

निवेदकले आफूले पाँच बट्टा चुरोट लिई हिडेको तथ्यलाई स्पष्टीकरण समेतमा स्वीकारेको पाइन्छ । चोरी गर्ने आसय नरहेको भनी निवेदनमा जिकीर लिए पनि बरामद गर्दाका अवस्थामा प्रत्यक्षदर्शी रहेका र बरामदी मुचुल्कामा साक्षी बस्ने सुरक्षा गार्ड भगौती चौधरी, सुपरभाइजर दीपकसिंह ठकुरी, यज्ञबहादुर आले, कृष्णबहादुर तामाङ समेतले श्रम अदालतमा उपस्थित भई निवेदकले चुरोट चोरी गरेको हो भनी किटानी गरी बकपत्र गरिदिएको देखिन्छ ।

कामदार तथा कर्मचारीहरूको हकहितका लागि बनेको श्रम ऐन, २०४८ (संशोधन सहित) को दफा ५१ को उपदफा (ग) ले प्रतिष्ठानको सम्पत्ति चोरी गरेमा खराब आचरण मानिने कानूनी व्यवस्था गरेको देखिन्छ । ऐ. ऐनको दफा ५२ (४) ले दफा ५१ को खण्ड(ग) समेतको आचरण गर्नेलाई सेवाबाट हटाउन सकिनेछ भनी प्रतिष्ठानको उत्पादन चोरी गर्ने कसूरलाई गम्भीर कसूरको रूपमा स्थापित गरी अन्य नसिहत दिने, वार्षिक पारिश्रमिक बृद्धि रोक्का गर्ने, निलम्बन गर्ने जस्ता विकल्प नदिई व्यवस्थापकलाई सेवाबाट हटाउने कानूनी अधिकार प्रदान गरेको पाइन्छ ।

ऐनको उक्त व्यवस्थालाई मनन् गर्दा निवेदकसमेतलाई रोजगारी प्रदान गरेको सूर्य नेपाल प्रा.लि.मा काम गर्ने मजदूर कर्मचारी अनुशासित भई काम गर्नुपर्ने दायित्व कानूनले कामदारहरूमा सुम्पेको पाइन्छ । आफू कार्यरत प्रतिष्ठानको आर्थिक उन्नति भएमा नै कामदार कर्मचारीहरूको पनि उन्नति हुने गर्दछ । व्यवस्थापनको सर्वमान्य सिद्धान्त पनि यही नै हो । कारखानाबाट उत्पादित चुरोट नै लिई हिड्ने कार्यले निवेदकमा खराब आचरण रहेको देखिएको अवस्थामा व्यवस्थापनले आफ्नो लगानीको सुरक्षा र कारखानाको आर्थिक हितका लागि निवेदकमाथि विश्वास नगरेको देखियो । निवेदक र व्यवस्थापकबीच चोरीजन्य कार्यबाट उत्पन्न भएको विश्वासको संकटलाई कानूनले पनि गम्भीर रूपमा लिई सेवाबाट हटाउने सम्मको अधिकार व्यवस्थापकलाई प्रदान गरेको देखियो ।

निवेदकले पाँच बट्टा चुरोट लिई कार्यस्थलबाट बाहिर गएको तथ्य स्वीकारै गरेका र उक्त कुरा प्रत्यक्षदर्शी सुरक्षा गार्ड समेतको प्रतिवेदन, बरामदी मुचुल्का तथा श्रम

अदालतमा बकपत्र गर्ने प्रत्यक्षदर्शी समेतको व्यहोराबाट समर्थित भएको अवस्था देखिँदा श्रम ऐन, २०४८ को कानूनी व्यवस्था समेतका आधारमा निवेदकलाई सेवाबाट हटाउने भनी कारखाना महाप्रबन्धकको निर्णय सदर गरेको श्रम अदालतको मिति २०७०।६।४ को फैसला कानूनसम्मत् र न्यायोचित नै देखियो ।

तसर्थ, श्रम अदालतको फैसला उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरिपाउँ भनी दर्ता भएको प्रस्तुत निवेदन प्रारम्भिक रुपमा नै औचित्यपूर्ण नदेखिँदा कारण देखाउ आदेश समेत जारी गरिरहन परेन, प्रस्तुत निवेदन खारेज हुने ठहर्छ । दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार गरी बुझाई दिनु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत:- कृष्णप्रसाद पौडेल

कम्प्युटर टाईप गर्ने : विदुषी रायमाझी

इति संवत् २०७० साल माघ १५ गते रोज ४ शुभम्